

'เบิกฟ้า'มหาสารคาม งานบุญเดือน ๓

บวงสรวงแม่โพสพ

ชาวยุว จันทร ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม ไปรยฝุ่นในพิธีทาบฝุ่น

การแสดงรำกลองยาวแชมป์ประเทศไทย 10 สมัย จากบ้านกุดอ้อ อ.วาปีปทุม จ.มหาสารคาม

กองข้าวเครื่องบูชาสำคัญในพิธีบวงสรวง

"เจ้าตวง" พร้อมเจ้าของ ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพิธีไถกลบ

บุญเบิกฟ้า เป็นชื่องานประเพณีที่ชาว
จังหวัดมหาสารคาม จัดเป็นประจำ
ทุกปี เริ่มมาตั้งแต่ปี 2531 นับเป็น
งานประเพณีที่สืบเนื่องมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิม
ของคนอีสาน บนความเชื่อและสำนึกที่ว่า "พื้น
ดินมีพระคุณต่อมนุษย์ พื้นดินให้ที่อยู่อาศัย และ
พื้นดินเป็นแหล่งอาหารเลี้ยงดูทุกสรรพสิ่ง" จึงไม่
แปลกใจเลยที่เมืองมหาสารคามได้จัดงานนี้ขึ้นอย่างยิ่ง
ใหญ่ ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 หรือระหว่างปลาย

เดือนมกราคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ เพื่อต้องการ
ทดแทนบุญคุณของแผ่นดิน

เหตุที่คนอีสานถือเอาวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3

เพราะในอดีตเห็นว่าเดือน 3 นั้นเป็นช่วงเสร็จสิ้น
การเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิตขึ้นยุ้งฉางแล้ว
เสร็จพอดิบพอดี นับเป็นเดือนแห่งความอุดมสมบูรณ์

หญิงสาวแต่งกายจำลองเป็นแม่โพสพ ความงดงามของขบวนแห่

ลีลาการรำกลองยาวในงานบุญเบิกฟ้า จากคณะศิลปกรรมศาสตร์ มมหาสารคาม

ที่สุดในรอบปี ดังคำอีสานที่บันทึกไว้ว่า “ออกใหม่ขึ้น สามคำ เดือนสาม มือที่กบปมีปาก นาคบ่อมีฮู้ชี่ หมากขามบ้อม แสนลัม กะเหล้าหวาน” อันมีความหมายว่า แม่แต่กบไม่ได้กินอะไรก็จะ อิ่มทิพย์ และหากใครเอามะขามบ้อมมาเคี้ยวในวันนั้น จากรสเปรี้ยวก็จะมีรสหวาน และเดือน 3 ยังถือเป็นเดือนที่เกิดความมหัศจรรย์หลายประการ ไม่เพียงปรากฏความอุดมสมบูรณ์ ยังเป็นเดือนที่ฟ้าร้องคำรามเป็นครั้งแรกของปี คือ สัญญาณบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ ปริมาณฝนและน้ำทำในปีนั้น

งานประเพณีบุญเบิกฟ้านั้นจะมีพิธีบวงสรวงแม่โพสพ กระทำในช่วงเช้าซึ่งเป็นพิธีสำคัญยิ่ง จัด ณ ชุมชนบ้านหมี่ ตำบลเขาว อำเภอมหาสารคาม เป็นจุดที่จัดพิธีบวงสรวง มาตั้งแต่อดีต พิธีกรรมมีทั้งสิ้น 4 อย่าง ได้แก่ พิธีสูขวัญ (ชาวอีสานเรียกว่าบุญต้อมปากกล้า) เพื่อแสดงความกตัญญูต่อแม่โพสพ เพื่อความสบายใจในการซื้อขาย และเพื่อการแบ่งปันข้าวแก่ญาติมิตรผู้มาร่วมพิธี มีเครื่องบูชา (อีสานเรียก “เครื่องคาย”) ที่สำคัญ ได้แก่ ต้นกล้วย, ต้นอ้อย, ชัน 5 ชัน 8 (พานใส่ดอกไม้และเทียนจำนวน 5 และ 8 คู่), พานบายศรี,

เทียนกิ่ง, ฐูป, ประทีป, แป้งหอม, พานใส่แหวน หวี กระจก, เครื่องนอน เช่น เสื่อ หมอนลาย หมอนอิง, พักแพง, พักทอง, เงินคाय 1 บาท กับ 1 เฟื้อง

เครื่องบูชาถูกจัดวางไว้บนกองข้าวโยงด้วยสายสิญจน์ พรหมณ์ในพิธี หรือหมอสวดรหันหน้าไปยังทิศที่เป็นมงคลประจำวัน ไหว้พระรัตนตรัย กล่าวสัคเคชุมนุมเทวดาแล้ว อ่านคำสูตรขวัญข้าวจากหนังสือโบลานก้อม เมื่อเสร็จสิ้นจะมีการทำนายทิศฟ้าร้องครั้งแรกทางใดจากแปดทิศ ซึ่งตำนานได้กล่าวไว้ว่า แต่ละทิศจะมีสัตว์ประจำทิศ เช่น ทิศอีสาน มีวัวเป็นสัตว์ประจำทิศ ฝนจะดีตลอดปี, ทิศพายัพ มีหนูเป็นสัตว์ประจำทิศ ฝนจะตกปานกลาง, ทิศทักษิณ มีราชสีห์เป็นสัตว์ประจำทิศ ฝนจะมาก ระวังน้ำท่วมข้าว เป็นต้น ซึ่งแต่ละทิศมีคำทำนายที่แตกต่างกัน

สำหรับค่านายปีนี้ โหนทำนายทิศฟ้าร้องได้ว่า “ฟ้าร้องที่ทิศอีสานหรือตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีวัวเป็นสัตว์ประจำทิศ เป็นทิศประตุดิน ถ้าฟ้าร้องทางทิศนี้ ฝนจะดีตลอดปี ข้าวกล้าในนาจะงอกงามสมบูรณ์ดี คนจะมีความสุขเกษมตลอดปี

ความเป็นมาบุญเบิกฟ้า จัดแสดงไว้ ณ พิพิธภัณฑ์จังหวัดมหาสารคาม

มะเขือเทศพันธุ์ดั้งเดิมของสารคามที่รูปร่างคล้ายพริกทอง

พิธีหาบฝุ่น พิธีโบราณในงานบุญเบิกฟ้าที่ชาวสารคามร่วมกันฟื้นฟู

อย่างถ้วนหน้า” เสียงโห่ร้องดีใจของผู้คนที่มาร่วมพิธีก็ดังขึ้น คำทำนายเปรียบถึงความหวังของชาวนาในภาคอีสาน

หลังจากนั้นคือ พิธีหาบฝุ่น (ปุยคอก) ใส่ดินนาเพื่อบำรุงดิน เป็นการให้อาหารแก่ดิน อาหารนั้นคือ ปุยคอก หรือขี้วัวขี้ควาย มีแร่ธาตุที่ดินต้องการ หาบฝุ่นก็นับเป็นประเพณีโบราณที่เพิ่งถูกฟื้นฟูขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2528 โดยนายสาย ไสโรธร เกษตรอำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ครั้งนั้นได้ทำพิธีบูชาเทพธิดาด้วยเครื่องสังเวยต่างๆ มีเหล้า ไห ไก่ต้มทั้งตัว และของหวานกล้วยอ้อย ตามแบบพิธีดั้งเดิมที่ชาวอีสานเคยทำกันมา แต่กลับเลิกและไม่มี การสืบสาน ตรงกันข้ามในคราวนั้นชาวบ้านให้ความร่วมมือมาร่วมประเพณีนี้กันจำนวนมาก จนเรียกได้ว่าเป็นการละเล่นหนึ่งของบุญเบิกฟ้า ซึ่งปัจจุบันได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งในพิธีบวงสรวงและขบวนแห่งานบุญเบิกฟ้า

อีกสองพิธีกรรมหลังพิธีกรรมหาบฝุ่น ลงนาแล้วเสร็จก็คือ ทำบุญเอือน นำสิริมงคลจากพระรัตนตรัยมาสูที่อยู่อาศัย และ พิธีน้ำเปลือกเต็มกระบุงมาถวายวัด เพื่อแสดงความเคารพครุฑาต่อพระสงฆ์ เมื่อได้สิ่งที่ดีๆ ครอบงำไปถวายพระก่อน ซึ่งในสมัยก่อนทุกวัดจะมีถังฉางข้าวปลูกไว้ เมื่อญาติโยมบริจาคข้าวเปลือกก็นำมาเก็บไว้ เอาไว้แจกทานผู้ยากไร้ต่อไป

ทั้งนี้ งานบุญเบิกฟ้ายังได้ถูกผนวกรวมกับสองงานใหญ่ของจังหวัดมหาสารคาม มี

การจัดงานกาชาด ณ ที่ว่าการอำเภอเมืองมหาสารคาม ภายใต้ชื่องาน “งานบุญเบิกฟ้าและกาชาด ฉลอง 150 ปี มหาสารคาม” โดยงานจะจัดขึ้นตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2558 และในวันที่ 22 สิงหาคมของปีนี้ จังหวัดมหาสารคามจะครบรอบ 150 ปี หลังจากได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2408 “บุญเบิกฟ้า” หรือบุญข้าวจี เป็นฮีตที่ 3 ส่วนหนึ่งของประเพณีฮีต 12 คอง 14 หลายพื้นที่ในอีสานยังคงสืบทอดประเพณีนี้อยู่ เพียงแต่จัดกันเล็กๆ ภายในหมู่บ้านหรือตำบล งานบุญเบิกฟ้าของจังหวัดมหาสารคาม จึงถือเป็นงานเดือน 3 ที่ใหญ่ที่สุดในอีสานก็ว่าได้.